

- نظام آموزشی پاکستان
- تاریخچه و ساختار نظام آموزشی
 - آموزش پیش دبستانی
 - آموزش پایه
 - آموزش ابتدایی
 - آموزش متوسطه
 - آموزش عالی

نظام آموزشی پاکستان

آموزش پیش دبستانی

مقطع آموزش پیش دبستانی در کشور پاکستان مدت زمان ۶ ماه به طول انجامیده و از سن ۵ سالگی آغاز می گردد. گفتنی است که کلیه برنامه های آموزشی و مراقبتی مراکز آموزش پیش دبستانی کشور پاکستان به صورت اجباری و رایگان به کلیه کودکان پاکستانی ارائه می گردد. مهدکودک از جمله اولین مکان های آموزشی کشور پاکستان به شمار می آید که کودکان را جهت آموزش و تربیت بدانجا می سپارند. پس از مهدکودک دوره آمادگی است، این مرحله از مراحل آموزش بمدت ۱سال برای کودکانی که قصد ورود به مقطع ابتدایی را دارند در کودکانها ارائه می گردد. گذراندن دوره آمادگی برای کودکان بین رده های سنی ۴ تا 5 سال که قصد ورود به مقطع ابتدایی را دارند، الزامی است. چراکه والدین کودکان به هنگام ثبت نام کودکان خود در مدارس ابتدایی، ملزم به ارائه مدرک قبولی دوره آمادگی فرزند خود را می باشند. هدف از گذراندن این دوره ، آشنایی کودکان با دروس، ضوابط، شرایط مدرسه و همچنین تقویت و پرورش قابلیت های فکری و روحی و اجتماعی آنان و نهایتا آماده سازی کودکان جهت ورود به مقطع آموزش ابتدایی است.

آموزش پایه

تحصیلات اجباری (آموزش پایه) بر ۵/۱۰ سال تحصیلی (مقاطع پیش دبستانی تا مقطع تکمیلی متوسطه) مشتمل می گردد.

آموزش ابتدایی

ساختار آموزش ابتدایی

سال تحصیلی	تعداد مدارس	تعداد کل کودکان ثبت نامی	نرخ دختران ثبت نامی	تعداد کل معلمان	نرخ معلمان زن
۱۹۹۰	۱۱۰۵۲۲	۱۰۴۰۰۰۰۰	۳۳۴۲۰۰۰	۲۶۰۹۰۰	۸۴۵۰۰
۱۹۹۱	۱۱۴۱۴۲	۱۰۹۳۷۰۰۰	۳۶۷۵۰۰۰	۲۷۷۸۰۰	۹۲۷۰۰
۱۹۹۲	۱۱۲۳۷۹	۱۰۷۳۶۰۰۰	۳۷۱۴۰۰۰	۲۹۳۵۰۰	۹۴۹۰۰
۱۹۹۳	۱۳۰۵۹۶	۱۲۷۲۶۰۰۰	۴۵۹۶۰۰۰	۲۹۹۰۰۰	۶۹۳۰۰
۱۹۹۴	۱۳۴۰۶۰	۱۳۲۸۸۰۰۰	۵۰۵۵۰۰۰	۳۲۲۰۰۰	۱۰۹۶۰۰
۱۹۹۵	۱۳۹۶۳۴	۱۴۲۶۴۰۰۰	۵۶۳۸۰۰۰	۳۳۴۰۰۰	۱۱۴۵۰۰
۱۹۹۶	۱۴۳۱۳۰	۱۴۵۲۷۰۰۰	۵۷۰۲۰۰۰	۳۳۱۰۰۰	۱۰۹۳۰۰
۱۹۹۷	۱۵۰۹۶۳	۱۵۵۵۳۰۰۰	۶۳۱۲۰۰۰	۳۳۹۵۰۰	۱۱۲۶۰۰

برنامه های آموزشی

از جمله مهمترین برنامه های آموزشی مقطع آموزش ابتدایی میتوان به دروس زبان اول، زبان دوم، ریاضیات، علوم اخلاقی و اسلامی، فیزیک، علوم، هنر، علوم اجتماعی، زبان فارسی پشتو و فرهنگ پاکستانی، کار عملی و طرح درختی اشاره نمود. گفتنی است که مدت زمان ارائه هفتگی دروس آموزشی مقطع ابتدایی بردوره های آموزشی روزکاری کامل (۴ ساعت و ۴۰ دقیقه طی ۷ جلسه آموزشی و نصف روز شامل ۲ ساعت و ۴۰ دقیقه طی ۴ جلسه آموزشی) مشتمل می

گردد.گفتنی است که مدت زمان ارائه هفتگی دروس آموزشی مقطع مقدماتی متوسطه بردوره های آموزشی روزکاری کامل(۵ساعت و ۲۰دقیقه طی ۷جلسه آموزشی و جلسات نصف روزه شامل 2 ساعت و ۲۰ دقیقه طی ۴ جلسه آموزشی) مشتمل می گردد.کل دوره های هفتگی آموزشی بر ۴۵ هفته آموزشی مشتمل می گردد.

برنامه های آموزشی پایه بنا به پایه های تحصیلی

پایه های پایه ۲ و ۵	پایه های پایه ۲ و ۵	پایه های پایه ۲ و ۵	پایه های پایه ۲ و ۵	پایه های پایه ۲ و ۵	پایه های پایه ۲ و ۵	پایه های پایه ۲ و ۵	پایه های پایه ۲ و ۵
تعداد جلسات هفتگی	تعداد ساعات هفتگی	تعداد جلسات هفتگی	تعداد ساعات هفتگی	تعداد جلسات هفتگی	تعداد ساعات هفتگی	تعداد جلسات هفتگی	تعداد ساعات هفتگی
۴	۶	-	-	-	-	زبان اول	-
-	-	۲	۳	۲	۹	شنیدن و صحبت کردن	۹
-	-	-	۹	۶	۱۲	خواندن	۱۲
-	-	۴	۶	۴	۶	نوشتن	۶
۴	۶	-	۶	۴	-	زبان دوم	-
۶	۴	۶	۶	۴	۹	ریاضیات	۹
۶	۴	۱/۲۰	۳	۲	۲	علوم اسلامی	۲
۳	۲	۲	۳	۲	۳	تربیت بدنی	۳

علوم	-	-	-	۳/۲۰	۵
علوم اجتماعی و فرهنگ پاکستانی	-	-	-	۳/۴۰	۴
علوم هنری	-	-	-	۲	۳
کار عملی / طرح درختی	-	-	-	۰/۴۰	۱
جمع	۳۹	۲۶	۳۹	۲۶	۴۰
					۲۶/۴۰

افت تحصیلی

بالاترین نرخ افت تحصیلی مقطع ابتدایی در کلاسهای اول و دوم می باشد. ۲۵٪ پسران و ۴۰٪ دختران پیش از ورود به کلاس دوم ابتدایی، مبادرت به ترک تحصیل می نمایند. نرخ افت تحصیلی در سطح شهری ۳۲٪ و در مناطق روستایی ۵۹٪ می باشد. نرخ افت تحصیلی مردان روستایی ۵۴٪ و نرخ افت مردان شهری ۵٪ نیز ۲۶٪ می باشد. در مقایسه نرخ افت مردان، نرخ افت زنان روستایی ۶۷٪ و زنان شهری ۳۸٪ می باشد. نرخ افت تحصیلی افراد در استانهای کشور بسیار بالا است. در منطقه پنجاب نرخ افت روستایی ۵۴٪ و شهری ۴۷٪ است. در منطقه سند نیز نرخ افت تحصیلی افراد روستایی بر ۷۵٪ و نرخ افت تحصیلی افراد شهری بر ۴۰٪ بالغ می گردد. در منطقه NWFP نیز، نرخ افت تحصیلی افراد روستایی بر ۷۲٪ و افراد شهری بر ۶۳٪ بالغ می گردد. در منطقه بلوچستان نیز نرخ افت تحصیلی افراد روستایی بر ۷۸٪ و نرخ ترک تحصیل افراد شهری بر ۶۸٪ بالغ می گردد.

آموزش متوسطه

تاریخچه

نخستین مدارس متوسطه پاکستان توسط بریتانیایی ها یا مبلغان مذهبی آمریکایی دایر گردید. مدرسهٔ پسرانه اشرف زادگان لاهور، کالج نخبگان (پیشین) و کالج ایچی سن (فعلی)، توسط بریتانیایی ها به منظور آموزش شاهزادگان هندی-پاکستانی و فرزندان ذکور کارمندان دولت تأسیس گردید. اندکی بعد مراکز مشابهی با عنوان کالج ملکه ماری برای اشرف زادگان دختر دایر گردید. مراکز آموزشی نیمه دولتی ایچی سن و ملکه ماری که تا حدودی مشابه مدارس خصوصی بوده و شهریه تحصیلی دریافت می نمایند، به ارائه آموزش متوسطه به دانش آموزان سطوح مختلف جامعه اعم از دانش آموزان کم بضاعت مبادرت می نمایند. در حال حاضر دولت برای دانش آموزان با استعدادی که توانایی پرداخت شهریه ندارند با کمک افراد متمولی که بر تحصیل دانش آموزان اصرار می ورزند فرصت تحصیلات رایگان فراهم ساخته است.

ساختار آموزشی

آموزش متوسطه از ۲ مرحله به شرح ذیل متشکل می گردد:

مرحله مقدماتی متوسطه

این بخش از آموزش پس از استقلال رشد بسیار زیادی داشته است. با رشد این دوره که با عنوان دوره آماده سازی دانش آموزان جهت ورود به کالج از آن یاد می گردد، تحولی عمیق در ایجاد کالج های جدید و افزایش آموزش های فنی صورت گرفته است.

مقطع پیش دانشگاهی (آموزش تکمیلی متوسطه)

آموزش متوسطه دارای گروه تحصیلی علوم انسانی، گروه آمادگی مهندسی و گروه آمادگی پزشکی است. از جمله مهمترین دروسی که در گروه علوم انسانی تدریس میگردد میتوان به دروس تاریخ، علوم

اجتماعی، جغرافیا، روانشناسی، اقتصاد، انگلیسی، زبان اردو، فارسی، عربی، پنجابیو... اشاره نمود.

در حقیقت، مرحله پیش دانشگاهی آموزش متوسطه، مرحله مقدماتی جهت ورود به مقطع آموزش عالی است.

آموزش مقدماتی متوسطه

ساختار آموزشی

سال تحصیلی	تعداد مدارس	تعداد کل دانش آموزان	تعداد کل دختران ثبت نامی	تعداد کل معلمان	تعداد معلمان زن
۱۹۹۰	۱۵۲۳۴	۳۵۱۹۰۰۰	۱۰۳۵۰۰۰	۲۱۰۲۰۰	۶۹۱۰۰
۱۹۹۱	۱۶۹۷۱	۳۸۲۵۰۰۰	۱۱۲۸۰۰۰	۲۳۶۶۰۰	۷۵۹۰۰
۱۹۹۲	۱۷۴۱۵	۴۰۶۰۰۰۰	۱۱۵۳۰۰۰	۲۴۴۵۰۰	۷۹۳۰۰

۱۹۹۳	۲۰۵۳۲	۴۲۰۸۰۰۰	۱۳۵۱۰۰۰	۱۹۵۴۰۰	۷۰۰۰۰
۱۹۹۴	۲۱۳۰۷	۴۶۱۰۰۰۰	۱۵۴۴۰۰۰	۲۵۱۲۰۰	۹۵۲۰۰
۱۹۹۵	۲۲۰۸۹	۵۳۴۱۰۰۰	۱۸۶۱۰۰۰	۲۶۲۲۰۰	۱۰۴۱۰۰
۱۹۹۶	۲۲۸۷۲	۵۰۵۳۰۰۰	۱۷۵۰۰۰۰	۲۵۴۳۰۰	۸۶۱۰۰
۱۹۹۷	۲۴۴۰۳	۵۳۰۲۰۰۰	۱۹۳۲۰۰۰	۲۵۶۴۰۰	۸۸۵۰۰

برنامه های آموزشی

مقطع آموزش مقدماتی متوسطه برسالهای آموزشی ۸-۷-۶ مشتمل گردیده و به صورت رایگان و اجباری ارائه می گردد. از جمله مهمترین برنامه های آموزشی مقطع مقدماتی متوسطه میتوان به زبانهای اول و دوم طی ۶ جلسه هفتگی، ریاضیات طی ۴ جلسه هفتگی، علوم طی ۳ جلسه هفتگی، علوم اجتماعی طی ۳ جلسه هفتگی، آموزش بهداشتی و فردی طی ۶ جلسه هفتگی، علوم اسلامی و اخلاقی طی ۴ جلسه هفتگی، تئاتر، زبان فارسی، کشاورزی و علوم فنی طی ۶ جلسه هفتگی، کار عملی و طرح درختی طی ۴ جلسه هفتگی اشاره نمود. زبان آموزشی این مقطع زبان انگلیسی اجباری است.

موضوعات آموزشی	تعداد جلسات هفتگی	کل مدت زمان
زبانهای اول و دوم	-	-
زبان اول	۶	۱۳/۳۳
زبان دوم	۴	۸/۸۸
زبان انگلیسی اجباری	۶	۱۳/۱۳

زبان عربی	۳	۶/۶۷
ریاضیات	۴	۸/۸۸
علوم	۳	۶/۶۶
علوم اجتماعی	۳	۶/۶۶
آموزش بهداشتی و فردی	۳	۶/۶۶
آموزش اسلامی و اخلاقی	۴	۸/۸۸
طراحی، زبان فارسی، کشاورزی و علوم فنی	۶	۱۳/۳۳
طرح درختی و کار عملی	۱	۲/۲۲

اصلاحات آموزشی

از جمله مهمترین اصلاحات اعمال گردیده بر ساختار آموزش مقدماتی متوسطه پس از استقلال کشور، می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

اعمال تحولات کمی و کیفی در ساختار آموزشی

تاسیس مدارس راهنمایی جدید

بازبینی و تجدید نظر برنامه های درسی

تالیف کتب درسی مطابق با متد پیشرفته روز

تدارک امکانات آموزشی بسیار محدود برای مدارس

مقطع تکمیلی متوسطه

مقطع تکمیلی متوسطه خود بر ۲ مرحله کلاسهای ۹ و ۱۰ و کلاسهای ۱۱ و ۱۲ مشتمل میگردد. مقطع آموزشی فوق، اجباری و غیر رایگان است. زبان آموزشی این مقطع آموزشی، زبان اجباری اردو است.

۲۰۰۱-۲۰۰۲	۱۹۹۶-۹۷	سطوح آموزشی
%۴۸/۸	%۲۹/۷	نرخ حضور افراد در سطح مقدماتی متوسطه
%۲۰	%۱۰	نرخ حضور افراد در سطح تکمیلی متوسطه
۲۹۰۹۰	۱۴۵۹۵	تعداد مدارس مقطع مقدماتی متوسطه
۱۲۵۲۸۰	۹۵۸۰۰	تعداد معلمان مقطع مقدماتی متوسطه
۱۹۴۱۰	۹۸۱۰	تعداد مدارس مقطع تکمیلی متوسطه
۲۱۳۳۱۰	۱۶۰۶۰۰	تعداد معلمان مقطع تکمیلی متوسطه

برنامه های آموزشی

۱Set	۲Set	۳ Set
روانشناسی	آمار	ریاضیات-۱
جغرافیا	آمار	ریاضیات-۲
جغرافیا	آمار	اقتصاد-۳

اقتصاد - ۴	دروس اسلامی	مدنی
تاریخ - ۵	دروس اسلامی	مدنی
تاریخ - ۶	دروس اسلامی	زبانهای عربی / فارسی
اقتصاد - ۷	دروس اسلامی	روانشناسی
دروس اسلامی - ۸	آموزش سلامت و بهداشت	زبانهای عربی پیشرفته و اردو
علوم آزمایشگاهی - ۹	تاریخ	مدنی

آمار تحصیلی

طبق آمار بدست آمده طی سال ۱۹۹۱، تعداد ۱۱۹۷۸ باب مدرسه متوسطه، تعداد ۱۵۴۸۰۲ دبیر متوسطه و تعداد ۲۹۹۵۰۰۰ نفر دانش آموز دبیرستانی وجود داشت. نسبت دانش آموزان دبیرستانی به معلمین نیز به نسبت ۱۹ دانش آموز به ۱ معلم بوده است. میزان فارغ التحصیلان مدارس متوسطه از ۲۲ درصد طی سال ۱۹۷۶، به ۳۳ درصد طی سال ۱۹۸۳، افزایش یافت. با این حال در آغاز دهه سال ۱۹۸۰، تغییر قابل ملاحظه ای در میزان فارغ التحصیلان مدارس متوسطه صورت گرفت و این در حالی است که که طی سال ۱۹۷۵، فارغ التحصیلان دختر و پسر از نسبت یکسانی برخوردار بود. در سال ۱۹۷۹ که دولت به اجرای برنامه اسلامی سازی مبادرت نمود، نرخ فارغ التحصیلان پسر ۲۵ درصد و نرخ فارغ التحصیلان دختر تنها ۱۶ درصد بود. طی سال ۱۹۹۳، این روند با تغییر بسیاری روبرو گردیده و نرخ فارغ التحصیلان پسر به ۷ درصد و نرخ فارغ التحصیلان دختر به ۱۵ درصد بالغ گردید.

آموزش عالی

سیاستهای آموزشی پیش از استقلال

با توجه به سیاست استعمار طی سال های پیش از استقلال، آموزش عالی در این کشور از اهمیت شایان توجهی برخوردار بوده است چراکه یکی از جمله مهمترین عوامل تثبیت موقعیت استعمار، آموزش عالی بوده و افرادی که در این سیستم پرورش می یافتند، در خدمت اهداف استعمار در آمده و یا زمینه حکومت جا برانه آنان را تسهیل می نمودند .

ساختار آموزشی

جهت ورود به دانشگاهها و موسسات آموزش عالی پاکستان، برخورداری از مدرک دیپلم متوسطه Intermediate Certificate یا (HSC) الزامی است. علاوه بر این، برخورداری از معدل بسیار بالا شرط ورود به دانشگاههای ممتاز در رشته های مهندسی و پزشکی می باشد. نظام تحصیلی در اکثر دانشگاههای پاکستان بر سیستم تحصیل سالیانه و نیمسالی استوار می باشد. در نظام آموزشی (Carry Over) ارتقاء تحصیلی به مقاطع بالاتر آموزشی علیرغم مردودی در چند درس از دروس سالهای پیش امکان پذیر است.

مقاطع تحصیلی

1- مقطع (Bachelor) مشتمل بر ۲ سال تحصیل پس از احرار از دیپلم متوسطه و یا ۳ سال تحصیل پس از گذراندن دوره ۱۰ ساله آموزش متوسطه (Matriculation) و یا (SSC)

گفتنی است که این دوره آموزشی عمدتاً در کالجهای وابسته به دانشگاهها ارائه می گردد .

2- مقطع (Bachelor) مشتمل بر آموزش ۵-۴ ساله در دانشگاههای معتبر پس از دیپلم متوسطه (Intermediate Certificate) و یا (HSC)

3- مقطع Master مشتمل بر ۲ سال تحصیل بصورت آموزشی و تحقیقاتی در رشته های مختلف به شرط گذراندن مقطع Bachelor در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی معتبر

4- مقطع M.Phil که در قالب آموزش ۲ ساله پس از احراز مدرک تحصیلی Master ارائه می گردد .

5- مقطع PhD که در قالب دوره آموزشی ۳ ساله و انجام تحقیقات پس از مقطع Master ارائه می گردد .

6- مقاطع (Doctor of Law (LL.D), Doctor of Science (D.SC), (Doctor of Literature (D.Litt) در قالب آموزش ۷-۵ ساله پس از Master

پذیرش تحصیلی

آزمون ورودی دانشگاه ها توسط سازمان آموزش متوسطه برگزار میگردد که دانش آموزانی که قصد رفتن به دانشگاه را دارند، از مجوز شرکت در آن برخوردار می باشند. گزینش دانشجویان براساس نمرات نهایی آنان (از ۳۳ تا ۱۰۰) صورت می گیرد. لازم به ذکر است که سیستم ورودی دانشگاه های پاکستان مشابه سیستم کشور انگلستان است .

ارزشیابی مدارک تحصیلی

- 1- مدرک Bachelor با ۲ سال تحصیل صادره از کلیه کالجهای وابسته به دانشگاه در صورت برخورداری از دوره ۱۰ ساله متوسطه، معادل دیپلم متوسطه
- 2- مدرک Bachelor با دوتاسه سال تحصیل، صادره از دانشگاهها در صورت برخورداری از دیپلم متوسطه به عنوان مدرک کاردانی ارزشیابی می گردد.
- 3- مدرک Bachelor با دوره آموزشی ۴ تا ۵ ساله از دانشگاههای گروه ۱ و ۲ در صورت برخورداری از دیپلم متوسطه، تحت عنوان مدرک کارشناسی ارزشیابی می گردد.
- 4- مدرک Bachelor با ۲ سال تحصیل صادره از دانشگاهها و مدرک Master در مجموع تحت عنوان کارشناسی ارزشیابی می گردد.
- 5- مدرک Master با ۲ سال تحصیل صادره از دانشگاههای گروه ۱ و ۲ با شرط برخورداری از مدرک کارشناسی (موضوع بند ۳) تحت عنوان کارشناسی ارشد ارزشیابی می گردد.
- 6- مدرک M.Phil با شرط برخورداری از مدرک کارشناسی تحت عنوان کارشناسی ارشد ارزشیابی می گردد. برای دارندگان مدارک M.Phil پس از کارشناسی ارشد تنها مدرک تاییدیه دوره صادر می گردد.
- 7- مدرک PhD. از دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی گروه ۱ با شرط برخورداری از مدرک کارشناسی ارشد در رشته مربوطه، تحت عنوان دکتری ارزشیابی می گردد.

8-تحصیل درکالجهای وابسته به دانشگاه، تحصیلات مکاتبه
ی (Correspondence) متفرقه (External (Evening و خصوصی (Private) قابل
ارزشیابی نمی باشد .

9-مدارک آن دسته از دانش آموختگانی که طول مدت تحصیل آنان بیش از ۲ برابر دوره های
رسمی آموزشی است، ارزشیابی نگردیده و تنها مدرک تاییدیه دوره صادر می گردد .

دانشگاه ها

از جمله مهمترین دانشگاه های پاکستان میتوان به دانشگاه پنجاب، دانشگاه کراچی، دانشگاه
قائداعظم اسلام آباد، دانشگاه پیشاور، دانشگاه کوئته، دانشگاه مهندسی لاهور و پیشاور، دانشگاه
اسامی بهاولپور، دانشگاه آزاد اقبال لاهوری در اسلام آباد و دانشگاه زکریا در ملتان اشاره
نمود.

امکانات آموزشی

کتابخانه های دانشگاهی

از جمله بهترین کتابخانه های دانشگاهی کشور پاکستان به سبب اهمیتی که از حیث دست
نویس ها و نسخه های کهن و نفیس فارسی و عربی دارند، می توان به موارد ذیل اشاره نمود
:

1-کتابخانه ملی پاکستان درکراچی

2-کتابخانه گنج بخش در راولپندی

3- کتابخانه دانشگاه پیشاور

4- کتابخانه دانشگاه لاهور

5- کتابخانه دانشگاه قائد اعظم

6- کتابخانه گنج بخش؛ مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان

7- شورای ملی کتاب با هدف تشویق عادت به مطالعه و برگزاری نمایشگاه های کتاب و کمک

به چاپ و توزیع کتاب

8- کتابخانه دانشگاه پنجاب

زبانهای بکار گرفته شده در کتب کتابخانه های معروف پاکستان از نظر کثرت فارسی، عربی، اردو، پنجابی، سندھی، پشتو، بلوچی، سنسکریت، ترکی و انگلیسی است.

پژوهش و تحقیقات

تاریخچه

در سال ۱۹۷۴ میلادی مقارن با تقسیم شبه قاره هند به دو کشور هند و پاکستان، سهم ناچیزی از مؤسسات تحقیقاتی من جمله دانشگاهها نصیب کشور پاکستان گردید، اما دولت وقت که دریافته بود در هر کشور نوپا ایجاد زیربنایی محکم برای بنای استوار و وسیع تحقیقات، کلیدی است که درهای بسته را به روی صنعتی شدن، تولید و توسعه اجتماعی - اقتصادی می گشاید، نیاز شدید به تأسیس مؤسسات، سازمانها و شوراهای تحقیقاتی را از همان ابتدا

احساس نمود. دولتهای بعد نیز کوششهای فراوانی به منظور ارتقاء آموزش در علوم، توسعه تحقیقات علمی و تکنولوژیکی (S&T) و ایجاد تحول در صنعت کشور نمودند. در نتیجه شبکه وسیعی با حدود ۴۰۰ مؤسسه علمی و فنی در هر دو بخش دولتی و خصوصی در بسیاری از رشته های علوم بشری و در زمینه های نظیر آموزش، مواد غذایی، کشاورزی، انرژی، منابع آب، صنعت، معادن، ژئوفیزیک، جنگلداری، ماهیگیری، الکترونیک، تکنولوژی مدرن، سیلیکون، علوم هسته ای، پزشکی و غیره تأسیس گردید. در ابتدا، تنها یک مؤسسه آموزش عالی در کشور وجود داشت (دانشگاه پنجاب) و این درحالیست که در حال حاضر، ۲۲ دانشگاه و ۷ دانشگاه ماهیتا (فنی و حرفه ای) در پاکستان فعالیت دارد. علاوه بر این، در زمان تقسیم شبه قاره، تنها تعداد اندکی کتابخانه از آن پاکستان گردید، اما در حال حاضر بیش از ۳۰۰۰ مؤسسه کتابداری جدای از کتابخانه های عمومی و آموزشگاهی در پاکستان وجود دارد. نخستین گام در حوزه اطلاع رسانی پاکستان، در سال ۱۹۵۷ توسط شورای تحقیقات علمی، فنی و صنعتی پاکستان با تأسیس مرکز دکوماناسیون علمی و فنی پاکستان با عنوان PANSDOC با بهره گیری از کمکهای فنی سازمان یونسکو برداشته شد. PANSDOC به پی ریزی شالوده اطلاعات علمی و فنی و تربیت نیروی انسانی ماهر و بالقوه اطلاع رسانی علوم مبادرت نمود. در اوایل دهه ۷۰، وزارت علوم و تکنولوژی تأسیس گردید و همزمان بنیاد علوم پاکستان طی قانونی که از مجلس گذشت شکل گرفت. به این ترتیب اداره امور جاری PANSDOC از شورای تحقیقات علمی و صنعتی پاکستان به بنیاد علوم پاکستان منتقل شده و نام آن از PANSDOC به مرکز اطلاعات علمی و تکنولوژیک پاکستان (Pakistan Scientific & Technological Information Center) تغییر یافت. گفتنیست که این مرکز، در حال

حاضر علاوه بربرآورده سازی نیازهای جاری کشور درزمینه های دکومانتاسیون و اطلاع رسانی، عهده دار مسوولیت برنامه ریزی ارائه خدمات آتی نیز می باشد.

شبکه ملی اطلاع رسانی

اگر چه سیاست ملی اطلاع رسانی علمی و فنی جداگانه ای در پاکستان وجود ندارد، اما لازم است اشاره کنیم که «سیاست ملی علوم و تکنولوژی پاکستان» برنامه کار عملی توسعه درازمدت عوامل بالقوه علم و تکنولوژی ملی را در بر می گیرد و از این رو پیمودن گامهایی با هدف توسعه یک شبه کارآمد اطلاع رسانی علوم مهندسی و تکنولوژی را نیز دربرنامه کاری خود گنجانده است. پیشنهاد ایجاد این شبکه به منظور برقراری ارتباط با خدمات اطلاع رسانی بین المللی صورت گرفته تا بدین ترتیب این امکان برای دست اندرکاران حوزه تحقیق و توسعه (S&D) و دیگر نهادهای علاقمند فراهم گردد تا ازدسترسی سریع به دانش موجود در زمینه های مختلف علم و تکنولوژی برخوردار گردند .

مراکز مطالعاتی و تحقیقاتی

از آنجا که پاکستان درگذشته به عنوان بخشی ازهند تحت سلطه واستعمار انگلستان بوده است، به الگو برداری ازبسیاری ازموارد و ابعاد این کشور پس ازتشکیل حکومت مستقل مبادرت نموده است. درخصوص تحقیقات نیز میتوان گفت که الگوی مذکور به بذل توجه مناسب به امور تحقیقاتی در این کشور منجرگردیده است. کما اینکه برخی از مراکز تحقیقاتی وجود دارند که پیش از استقلال کشور شکل گرفته و برخی دیگر طی سال های اولیه تشکیل کشور ایجاد گردیده اند. در مجموع میتوان گفت تحقیقات در پاکستان از قدمت خوبی

برخوردار بوده و به این امر توجه عمده ای تاکید گردیده است. از نظر تعدد نیز مراکز و مؤسسات تحقیقاتی پاکستان از رقم بالایی برخوردار می باشند. از جمله مهمترین مؤسسات تحقیقاتی-مطالعاتی پاکستان که در فاصله زمانی بین سالهای ۱۹۵۳ تا ۱۹۸۶ تاسیس گردیده اند میتوان از تعداد ۲۳ مؤسسه تحت عناوین مؤسسه تحقیقات استراتژیک اسلام آباد، مرکز مطالعات منطقه ای آفریقا، مرکز مطالعات منطقه ای خاورمیانه مستقر در بلوچستان و هیأت علمی زبان اردو مستقر در لاهور و ... نام برد.

منبع :

<http://www.iranculture.org>